

Sammanfattning:

Statsrådets handlingsprogram för främjande av likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering

1. Inledning

Statsrådets handlingsprogram för främjande av likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering i det finländska samhället baserar sig på det meddelande som statsminister Petteri Orpos regering lämnade till riksdagen den 31 augusti 2023.

I arbetet med att ta fram handlingsprogrammet har beaktats materialet från de samråd som har hållits i samband med beredningen av meddelandet, rapporten om utvärderingen av handlingsprogrammet Ett jämlikt Finland och de kommentarer som de berörda aktörerna har lämnat om programmet.

På samma sätt som meddelandet behandlar handlingsprogrammet likabehandling och icke-diskriminering. Programmet fokuserar på aktiva och konkreta åtgärder för att bekämpa rasism. Andra diskrimineringsgrunder, såsom ålder, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller jämställdhet mellan könen, behandlas genomgående i samband med åtgärderna som bygger på att fullgöra planeringskyldigheterna enligt jämställdhetslagen och diskrimineringslagen.

Syftet med handlingsprogrammet är att sätta fart på statsrådets arbete mot rasism så att det ska finnas en genuin möjlighet för alla som bor i detta land att bli behandlade på lika villkor. Programmet är ett övergripande verktyg som gör det möjligt att på ett samordnat sätt bidra till åtgärder som genomförs på olika nivåer och olika livsområden.

2. Lägesbild och verksamhetsmiljö

Finlands EU-medlemskap har påverkat vår likabehandlingspolitik väldigt starkt. Utvecklingen av vår lagstiftning om likabehandling har skett snabbt i och med EU-lagstiftningen och är nu en av de starkaste i EU. Enligt lagändringen 2015 får ingen diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning eller sexuell läggning. Myndigheternas, utbildningsanordnarnas och arbetsgivarnas skyldigheter att främja likabehandling utvidgar lagbestämmelserna till att gälla bekämpning av strukturell diskriminering.

Dessa skyldigheter har oftast fullgjorts formellt, men det har inte satsats tillräckligt mycket på ambitionsnivån eller genomslagskraften.

Den andel av hela Finlands befolkning som har utländsk bakgrund har ökat betydligt under 2000-talet. År 2000 var personer med utländsk bakgrund en liten minoritet, men i framtiden utgör de en betydande andel av befolkningen. Enligt Statistikcentralens prognos kan antalet personer med utländsk bakgrund öka till en miljon före 2040. Det är en betydligt större utmaning för förvaltningen än i dag. Likabehandling i myndighetsarbetet förbättrar delaktigheten i samhället och olika befolkningsgruppers erfarenhet av att höra till det finländska samhället.

Många unga med utländsk bakgrund som är födda i Finland har utsatts för rasism och diskriminering i sin vardagsmiljö. Detta får de unga att känna sig otrygga och lämnade utanför. Det antirasistiska arbetet och åtgärderna som leder till att alla behandlas på lika villkor också i verkligheten är förebyggande arbete som också förbättrar den samhälleliga sammanhållningen i vidare bemärkelse. Även civilsamhällesorganisationers och religiösa samfunds arbete är viktigt eftersom de har en närmare kontakt med etniska och religiösa minoriteter med olika bakgrund än myndigheterna.

3. Handlingsprogrammets mål och riktlinjer

Syftet med detta program är att implementera de riktlinjer som ingår i meddelandet. Åtgärderna är också en fortsättning på det arbete som Finland under de senaste årtiondena redan har gjort för att motarbeta alla former av rasism och främja likabehandling. De valda åtgärderna bygger på bedömningen av det arbete som utförts under den föregående regeringsperioden, rekommendationerna från de organ som övervakar Finlands människorättskonventioner, de tillgängliga forskningsresultaten och på den information som fås genom strategisk framsyn. Det omfattande materialet från berörda parter kompletterar lägesbilden. Programmets prioriteringar och övergripande riktlinjer baserar sig på detta material.

De fyra mål som ligger till grund för meddelandet utgör också grunden för detta handlingsprogram:

- 1) avveckla ojämlika samhällsstrukturer på arbetsmarknaden och annanstans i samhället,
- 2) stärka goda relationer mellan befolkningsgrupperna,
- 3) främja tillträdet till arbetsmarknaden,
- 4) förbättra kunskapsbasen om rasism.

Vid beredningen av programmet har de olika berörda parterna dessutom lyft fram behovet av nya initiativ för det antirasistiska arbetet och efterlyst större uppmärksamhet för att främja

likabehandling av unga personer. Dessa frågor har valts ut som övergripande riktlinjer för handlingsprogrammet.

4. Handlingsprogrammets åtgärdshelheter

Handlingsprogrammet innehåller nya initiativ till hur man kan förbättra samhällsklimatet och relationerna mellan olika befolkningsgrupper, öka medvetenheten om utmaningar och olika lösningar och bekämpa rasism och diskriminering särskilt i arbetslivet och utbildningen. Det reserveras också mera resurser för att främja och sprida de åtgärder som redan fungerar bra. Det som är särskilt viktigt för sammanhållningen och demokratin i samhället i framtiden är att man fäster vikt vid barns, ungas och familjers likabehandling och delaktighet.

Ett av handlingsprogrammets mål är att utveckla åtgärder inom den offentliga förvaltningen och arbeta mer effektivt för att främjandeskyldigheterna enligt jämställdhetslagen och likabehandlingslagen ska fullgöras. Det räcker dock inte med åtgärder inom den offentliga förvaltningen, utan också de lokala aktörerna, det vill säga kommunerna, välfärdsområdena och de övriga myndigheterna, behöver vara med i arbetet. Samarbete drivs på bred front med många olika aktörer i samhället, också med civilsamhällesorganisationer.

Åtgärdshelheterna är förenliga med åtgärdshelheterna i meddelandet.

4.1 Samhällsklimatet och samhällsdebatten, ökad medvetenhet, goda relationer mellan befolkningsgrupperna

Under ledning av statsrådets kansli och statsministern förs en samhällelig diskussion om riktningen för arbetet för att bekämpa rasism och främja likabehandling i vidare bemärkelse. Alla samhällsaktörer bjuds in att delta i den omfattande antirasistiska kampanjen som pågår hela regeringsperioden. Som underlag för diskussionen tas det fram ny information om både hela befolkningens attityder och om de identifierade utmaningarna. Vi bidrar till diskussionen om svåra frågor på samhällets olika nivåer. Åtgärder för att främja goda relationer mellan befolkningsgrupper stöds särskilt på regional och lokal nivå.

4.2 Systemet för fostran och utbildning samt kultur-, idrotts- och ungdomspolitik

De yrkesutbildade personerna på olika nivåer i utbildningssystemet ges stöd för att planera och rikta likabehandlings- och jämställdhetsfrämjande åtgärder. Det kommer att ägnas särskild fokus åt personalens kompetens att upptäcka rasistisk mobbning och stödja och vägleda unga som utsatts för rasism. I fråga om kultur-, idrotts- och ungdomspolitik ska likabehandling beaktas på ett bättre sätt i den verksamhet som ministeriet finansierar och i sektorernas informationsstyrning.

4.3 Likabehandling och icke-diskriminering i arbetslivet

Med hjälp av de åtgärder som ingår i handlingsprogrammet förbättrar man arbetsgivarnas medvetenhet och kompetens om metoderna för att främja likabehandling och om mångfaldsledning genom att erbjuda utbildning och framställa material. Statsministerns rundabordssamtal har också gett nya åtgärdsrekommendationer för att främja likabehandling i arbetslivet.

4.4 Bekämpning av rasistiska trakasserier och våld

Antisemitism har ökat också i Finland sedan meddelandet gavs ut. Åtgärderna mot antisemitism finns som ett eget avsnitt i handlingsprogrammet. Genom programåtgärderna tas fram information om religiösa minoriteters erfarenheter av likabehandling, ordnas utbildning för olika målgrupper för att de bättre ska kunna identifiera rasistiska trakasserier och våld i sitt arbete och stödja offren.

4.5 Statsrådets och förvaltningens egna åtgärder

Processerna för styrning av likabehandlingsarbetet inom statsförvaltningen, särskilt inom resultatstyrningen, kommer att effektiviseras genom programåtgärderna. Målet är att vidta åtgärder som åstadkommer verkliga förändringar i ämbetsverkens verksamhetskultur och personalstruktur. Till stöd för detta ordnas utbildningar, byggs upp kunskapsunderlag och andra praktiska verktyg.

5. Genomförande och uppföljning av handlingsprogrammet

Handlingsprogrammet genomförs under statsrådets kanslis ledning i samarbete med övriga ministerier och myndigheter. Arbetet följs upp av en förvaltningsövergripande projektgrupp som tillsätts av statsrådet. Arbetets framsteg och åtgärdernas genomslag bedöms i samband med regeringens halvtidsöverläggning 2025, då man vid behov kan införa nya åtgärder under regeringsperiodens andra hälft. Då ska det tas fram en halvtidsrapport med information om genomförandet av programmet fram till dess, och om eventuella utvecklingsbehov.

Att noggrant följa upp och utvärdera programmet ger en möjlighet till ett långsiktigt och kunskapsbaserat arbete för att främja likabehandling i det finländska samhället. I arbetet med att följa upp och utvärdera programmet deltar en bred grupp olika aktörer, till exempel samfund som möter rasism och diskriminering, civilsamhällesorganisationer, representativa organisationer inom området, centrala myndigheter och arbetslivsaktörer.